

TEKÂLİF-İ HARBİYE İLE TEKÂLİF-İ MİLLİYE VERGİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI TANITIMI

Uzman CEMAL AVCI

Savaşlar ülkelerin normal ekonomik dengelerini alt üst eden, uzadıkça eldeki imkânlarla devam ettirilmesi mümkün olmayan olağanüstü ekonomik önlemler alınmasını gerektiren olaylardır. Özellikle teknik geliştikçe maliyetleri ve çeşitleri artan savaş aletlerine sahip olmanın gerekli olduğu ve birden fazla cephede savaşıldığı dönemlerde levazım ve mühimmat bakımından büyük bir orduyu donatmak ülkelerin en büyük sorunudur.

Ekonomik olarak çökmüş olan Osmanlı İmparatorluğu da Trablusgarp savaşı sırasında bir de Balkan Savaşı ile karşı karşıya kalınca Trablusgarp Savaşı'nı olumsuz koşullarla da olsa bitirmiş ve bütün gücünü Balkan Savaşı'na ayırmıştır. Ancak bozuk mali düzen ve bir süredir süren savaş, Osmanlı yönetiminin olağandışı mali kaynaklar aramasına neden oldu.

1- HARP VERGİSİ HAKKINDA KANUN

Savaşların meydana getirdiği olumsuz durum ile cephelerdeki askerine lojistik destek veremeyen Osmanlı idaresi yeni mali kaynaklar ararken en kolay yolu seçti. Yeni vergi koydu ve var olan vergilere zam yaptı (Ek-1).

5 Ağustos 1328 (1912) tarihli "Harp Vergisi Hakkında Kanun" özetle şöyleydi¹:

Kanunun birinci maddesinde olağanüstü harp masraflarını karşılamak için yeni vergiler konulduğu ve var olan vergilerin de artırıldığı belirtiliyor. İkinci maddede bina ve temettü vergilerine yüzde 25 zam yapılıyor. Üçüncü maddede verilen her türlü maaş ve yardımlardan yüzde 3 vergi alınıyor. Ancak bunların 300 kuruşu vergiden muaf tutuluyor. Dördüncü maddede askere alma kanunu gereğince bedel-i nakdi vereceklerin ödeyecekleri miktar 10'ar lira artırılıyor. Beşinci maddede tuz fiyatına her yerde 10 para zam yapılıyor. Ancak bazı kritik ve hududa yakın yerler bu zamdan etkilenendirilmiyor. Altıncı maddede rakı yapımı için alınan vergiye bir misli zam yapılıyor. Yedinci maddede bu vergilerin yürürlüğe giriş şekli belirtiliyor. Sekizinci maddede harcırahlardan yüzde 5 ile yüzde 10 arasında kesinti yapılıyor. Dokuzuncu maddede bina, temettü, rakı, bedel-i nakdi vergilerine yapılan zam ve üçüncü maddede belirtilen yeni vergilerin üç seneyi geçmemek üzere hükümetin uygun göreceği zamana kadar alınacağı diğerlerinin ise gerek kalmadığı zaman kaldırılacağı belirtiliyor. Onuncu maddede ise bu kanunun icrasına Maliye Nazırı memurdur deniyor.

Osmanlı Hükümeti bu kanunu çıkarırken savaşın uzun sürmeyeceğini düşünmüş olmalı ki üç sene sonra zamları ve yeni vergileri kaldırmayı planlamıştı. Ancak devlet yıllarca süren savaşlardan sonra yeni bir karışıklığın Birinci Dünya Savaşı'nın toz duman ortamı içinde kendini bulmuştur.

Savaşın çıkacağını ve Osmanlı'nın da bunun dışında kalamayacağını anlayan İttihat ve Terakki liderleri daha savaş başlamadan hatta seferberlik dahi ilân edilmeden Tekalif-i Harbiye (Harp Vergileri) kanununu çıkarmışlardır.

1 **Düstur**, Tertib-i Sani, Cilt: 4, Matbaa-i Amire, Dersaadet 1331, ss: 611-613, **Takvim-i Vekayi**, 13 Ağustos 1328, Numara: 1214.

2. TEKALİF-İ HARBİYE

a) Tekalif-i Harbiye'nin Suret-i Tarhı Hakkında Kanun²(Ek-2)

14 Temmuz tarihli bu kanunu kısa olduğundan özetlemeye gerek görmeden aynen veriyoruz:

Madde 1- Seferberlik ilanı tarihinden itibaren Tekalif-i Harbiye tarhının hangi mahallerde icra edileceği görülecek lüzum üzerine ciheti askeriyece tayin olunacaktır.

Madde 2- Tekalif-i Harbiye tarhı takarrur eden muntakanın en büyük memurini- i mülkiye ve maliyesi ile cihet-i askeriyeden bir zat ve bulunamadığı taktirde o muntakanın Jandarma kumandanından ve meclis-i idare ve belediyeden muntehap (seçilmiş) birer azadan mürekkep olarak her mahalde birer Tekalif-i Harbiye Komisyonu teşkil edilecek ve bu komisyon ahalinin ihtiyacına kafi miktarın terkiyle üst tarafına vaz'ı yed edecek (el koyacak) ve vaz'ı yed ettiği levazımata mukabil eshabına (sahibine) mazbata ita eyleyecektir.

Madde 3- Tekalif-i Harbiye tarhının icrası emrolunan muntakanın en büyük mülkiye memuru derhal meclis-i idare ve belediye ve ticaret odası azalarından mürekkep bir komisyon teşkil ile mevkiin rayicine göre her nevi levazımata bir fiyat takdir ederek cetvelini tanzim ve ziri zat mühürleriyle tastik ederek hükümet-i mahalliyeye ita eyleyeceklerdir.

Madde 4- Tüccar ve esnafa ve ahaliye verilecek mazbatalarda alınan levazımata fiyatı mezkur fiyat cetveline göre bilhesap ismini tasrih ve nihayet seferberliğin hitamını takip eden sene bütçesine idhalen tediye edilecektir.

Madde 5- İşbu kanun tarih-i neşrinden itibaren meri olacaktır.

Madde 6- İşbu kanunun icrasına Harbiye ve Dahiliye ve Maliye Nazırları memurdur.

2. **Düstur**, Tertib-i Sani, Cilt: 6, Matbaa-i Amire, Dersaadet 1334, ss: 1011-1012. - **Takvim-i Vekayi**, 9 Ağustos 1330 (1914), No: 1915.

b) Kanunun Özellikleri

Osmanlı Devleti ile Almanların ittifak görüşmelerinin başlangıç tarihi 27 Temmuz'dur. 1 Ağustos'ta Almanya Rusya'ya savaş ilan eder ve 1. Dünya Savaşı başlar. 2 Ağustos'ta da Türk-Alman ittifakı imzalanır. 2/3 Ağustos gecesi Osmanlı Devleti seferberlik ilân eder.

Bütün bunlar olmadan evvel, Osmanlı idarecileri bir genel savaşın çıkacağını ve Osmanlı Devleti'nin de bu savaşın dışında kalamayacağını daha önce anlamış olmalı ki 14 Temmuz 1914 tarihinde Harp Vergileri hakkında kanunu çıkarıyor ve bunu seferberlik ilânından sonra uygulayacaklarını belirtiyorlar.

Tekalif-i Harbiye (Harp Vergileri) Kanunu 9 Ağustos 13' da Takvimi Vekayi'de yayınlanır. Kanunun 5. maddesinde yayın tarihinden itibaren geçerlidir denmesine rağmen, seferberlik ilân edilir edilmez 3 Ağustos'ta büyük bir hızla uygulamaya geçilir.

Kanunun metninde de görüldüğü gibi askerî ihtiyaçlar için el konacak mallar ayrıntılarıyla belirtilmemiştir. Her bölgede kurulacak Tekalif-i Harbiye Komisyonları, o bölgede ihtiyaca yetecek kadar malzeme bırakacaklar gerisine el koyacaklardır. Burada belirtilmeyen bir husus da ihtiyaca yetecek miktarın ne olduğudur. Kaç günlük ihtiyaca yetecek malzeme bırakılacaktır. Kanunda belirtilmeyen bu hususlar uygulamada büyük sorunlar yaratacaklardır.

c) Tekalif-i Harbiye'nin Uygulanışı ve Aksaklıklar

Yukarıda da belirttiğimiz gibi Tekalif-i Harbiye Kanunu seferberlik ilân edilir edilmez uygulanmaya başlanır. İttihat ve Terakî'nin ünlü Maliye Bakanı Cahit Bey, Tekalif-i Harbiye uygulaması ile ilgili olarak anılarının 3 Ağustos 1330 (1914) Pazar gününe ait olanında şöyle yazıyor³:

3. Maliye Nazırı Cavit Bey'in Anıları, **Tanin**, 19 Birinciteşrin 1944, s. 2.

"Harbiye Nezareti'nin Tekalif-i Harbiye'yi suret-i tatbiki memlekette yerliden ve ecnebiden derin bir şikayet ve feryat uyandırıyor. Bilhassa ecnebler pek ziyade şikayet ediyorlar. Filhakika kapitülasyon kavaidine ahval-i fevkaladede riayet etmemeyi anlarsam da, asker için hiç lüzum ve ihtiyaç olmayan veya lüks addedilen mevad ve eşyayı almanın şikayet tevliet etmesini pek tabii görüyorum.

... Memleketin ihtiyacını hiçbir suretle düşünmüyorlar. Şehir ahalisinin aç kalması ihtimali sanki ciddiye ve itina ile düşünülecek bir mesele değilmiş.

Tekalif-i Harbiye bedelati peşinen tediye olunmadığından tabii eşya sahipleri hariçten ithalatı tadil etmek mecburiyetinde kalıyorlar.

Yalnız memlekete gelen, yahut memleket mahsulü olan eşyayı değil ecnebî bir memlekettten, ecnebî bir memlekete giden ve burada yalnız tevakku eden vapurlar derunundaki eşyayı da Tekalif-i Harbiye diye alıyorlar."

O günlerde basında sansür de ilân edildiğinden, bu kanunun uygulanışında meydana gelen aksaklıklar ve halktaki tedirginlik resmî tebliğlerde kendini göstermektedir.

9 Ağustos 1914 tarihinde gazetelerde yer alan beyannamede⁴ İstanbul'da fırınlarda ekmek yapacak un kalmadığı, Tekalif-i Harbiye komisyonunca el konan undan iki gündür fırınlara un dağıtıldığı, ekmek ve diğer levazım maddelerini almak için fırın ve dükkanların önünde izdiham meydana geldiği anlaşılmaktadır. Bunun önüne geçmek için fırınlara hücum eden ve evlerine fazla ekmek götürülenlerin askeri hükümetçe tutuklanacakları belirtilmektedir. Yine aynı beyannamede bu sa-
bahtan itibaren gerek yerli gerekse ithal gelecek unlarla, ithal gelecek yağ, pirinç, şeker ve sabunlara da el konulmayacağı bildirilmektedir.

4. Sabah, 9 Ağustos 1914.

Karaborsacılık yapacak olan fırıncılara da hapis ve fırınlarına elkoyma cezası vardır.

Yine bu beyannamenin 4. maddesinden anlaşıldığına göre piyasada satılan malların fiyatları da Tekalif-i Harbiye komisyonlarınca belirlenmektedir. Bu amaçla beyannamenin sonunda tesbit edilen fiyatlar verilmiş ve bu fiyatlardan yüksek satış yapanların ihbar edilmeleri istenmiştir. Gazetelerde bu şekilde tesbit edilen fiyatların üstünde satış yapan tüccarların hapsedildikleri haberlerine sıkca rastlanmaktadır.

İstanbul vilayetinden verilen bir haberde de⁵, mallarına el konan şahısların mallarını teslim ettiklerine dair ilmuhaber almadıkları belirtilmekte ve sahibi belli olmayan bu eşyaların sahipsiz olarak kaydedileceği ilan ediliyor. Bu da halkın elkonan eşyaların parasını almaktan umutlu olmadıklarını göstermektedir.

Yukarıdaki anı ve gazete haberlerinden anlaşıldığına göre Tekalif-i Harbiye seferberlikle birlikte ani olarak uygulanmaya başlanmış, halk üzerinde olumsuz etkisini hemen hissettirmiş ve yiyecek ekme dahi bulunamaz duruma düşülmüştür. Bu durum daha sonra alınan kararlarla düzeltilmeye çalışılmışsa da halkın güveni sarsılmış, dışarıdan mal ithalatı durma noktasına gelmiş ve insanlar el konan mallarından umutlarını kesmişlerdir. Bu temel ihtiyaç maddeleri karaborsaya düşmüştür. Bunu önlemek için getirilen cezalar da yeterli düzeni sağlayamamıştır.

Bu durumlar devletin başkenti olan İstanbul için böyleyken, Tekalif-i Harbiye'nin uygulandığı diğer yerlerin vaziyetini tahayyül etmek bile zordur.

3. TEKALİF-İ MİLLİYE

a) Tekalif-i Milliye Emirleri

Türk ordusu Yunan kuvvetleri karşısında gerileyerek Sakarya neh-

5. Sabah, 12 Ağustos 1914.

rinin doğusuna çekilmiş ve orada savunma yapmaya çalışırken TBMM, 5 Nisan 1921'de Atatürk'ü Başkomutan ilân etmiştir. Başkomutan aynı zamanda TBMM'nin yetkilerine sahip olacaktır⁶.

Sınırsız yetkilerle donatılan Atatürk'ün ilk işi, ordunun insan ve taşıt araçları bakımından kuvvetinin artırılması, yiyecek ve giyeceğinin sağlanması ve düzenlenmesiyle ilgili tedbirler almak ve hazırlıklar yapmak oldu⁷.

Birinci, İkinci İnönü Muharebeleri ve iç ayaklanmaları olağan mali kaynaklarıyla karşılayan milli ordunun elindeki imkanlar yeni bir savaşı kaldıracak durumda değildi. Kısa bir zaman sonra genel bir saldırıya geçmesi beklenen Yunan ordusuna karşı koyabilecek savunma hazırlıkları için yeni mali kaynaklara ihtiyaç vardı. Bu kaynaklar hemen hazır olmalıydı. İngiliz desteğindeki Yunan kuvvetleri taarruza geçene kadar ordumuzun ihtiyaçları görülmüş olmalıydı.

Mustafa Kemal, Başkomutan seçildikten iki gün sonra 7 ve 8 Ağustos 1921 tarihlerinde ordunun ihtiyaçlarını en hızlı karşılayacak şekilde düzenlediği Tekalif-i Milliye Emirleri'ni ilân etti⁸.

10 emirden oluşan ve ilk 6'sı 7 Ağustos, son dördü ise 8 Ağustos 1921 tarihlerinde ilan edilen Tekalif-i Milliye (Millî Vergiler) ana hatlarıyla şöyleydi:

1 numaralı emir: Her ilçede kaymakamın başkanlığında, mal müdürü ve ilçenin en büyük askeri amiri ile idare meclisi, belediye ve ticaret odalarının seçtikleri ikişer üyeden oluşan Tekalif-i Milliye Komisyonları kurulacaktır. Bu komisyonlara mahallî Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri merkez kurulundan iki üye ile köylerde imamlar ve muhtarlar tabii üye sıfatıyla bu komisyonlara katılacaklardır. Buradaki hizmetlere karşılık ücret ödenmeyecektir. Tekalif-i Milliye Komisyonları

6 Utkan Kocatürk, *Atatürk ve T.C. Tarihi Kronolojisi*, Ankara 1988, s. 274.

7 *Nutuk 2*, Kültür Bakanlığı Yayını, 2. Basım, Ankara 1980, s. 212.

8 *Hakimiyet-i Milliye*, 14 Ağustos 1921; *Açık Söz*, 10 Ağustos 1921.

savaş ekonomisine giren ve Tekalif-i Milliye emirlerinde belirtilen malları toplayarak kendisine bildirilen cepheye gönderecektir. Görevinde ihmal gösteren komisyon üyeleri vatana ihanet suçuyla cezalandırılacaklardır.

2 numaralı emir: Ülkede her ev birer kat çamaşır, birer çift çorap ve çarık hazırlayıp Tekalif-i Milliye komisyonlarına teslim edecektir.

3 numaralı emir: Tüccar ve halk elinde bulunan çamaşırlık bez, amerikan, patiska, pamuk, yün ve tiftik, erkek elbisesi yapımına yarayan kumaş, kösele, taban astarlığı, sarı ve siyah meşin, sahtiyan, dikilmiş ya da dikilmemiş çarık, fotin, demir kundura çivisi, tel çivi, kundura ve saraç ipliği, nal, nal yapımında kullanılan demir, mih, yem torbası, yular, belleme, kolon, kaşağı, gebre, semer ve urganların yüzde kırkı bedelleri sonradan ödenmek üzere Tekalif-i Milliye komisyonlarına teslim edilecektir.

4 numaralı emir: Tüccar ve halkın elinde bulunan mevcut buğday, un, saman, arpa, kuru fasulye, bulgur, nohut, mercimek, koyun, keçi, kasaplık sığır, şeker, gazyağı, pirinç, sabun, tereyağı, zeytinyağı, tuz, çay ve mum stoklarının yüzde kırkına ordu adına el konacaktır. El konan malların bedelleri daha sonra ödenecektir.

5 numaralı emir: Ordu ihtiyacı için evvelce alınan taşıt araçlarının dışında, halkın elinde kalan her türlü taşıt aracıyla, yüz kilometrelik bir uzaklığa kadar, ayda bir defa olmak üzere parasız askerî nakliyat yapılması mecbur kılınmıştır.

6 numaralı emir: Ordunun giyimine ve beslenmesine yarayan bütün sahipsiz mallara el konulmuştur.

7 numaralı emir: Halkın elinde bulunan savaşta lüzumlu bütün silah ve cephane üç gün içinde Tekalif-i Milliye komisyonlarına teslim edilecektir. Bu malzeme için ücret ödenmeyecektir.

8 numaralı emir: Benzin, vakum, gres, makina, don, saatçi ve taban yağları, vazelin, otomobil ve kamyon lastiği, solüsyon, buji, soğuk tutkal, Fransız tutkacı, telefon makinası, kablo, pil, çıplak tel, yalıtkan maddeler ve bunlar cinsinden malzeme, asit sülfirik stoklarının yüzde kırkına el konulmuştur.

9 numaralı emir: Demirci, marangoz, dökümcü, tesviyeci, saraç ve araba yapan esnaf ile imalathaneler tesbit edilecek, bunların üretim, onarım ve yapım güçleri hesaplanacaktır. Ayrıca kasatura, kılıç, mızrak ve eğer yapabilecek zanaatkârlar aranıp tesbit edilecektir. Yukarıda belirtilen esnaf, imalathane ve zanaatkârlar savaş araç ve gereçleri üretim, onarım ve yapımı ile görevlendirilecektir. Sürekli görevlendirilenlere geçimlerine yetecek ücret ödenecektir.

10 numaralı emir. Halkın elinde bulunan dört tekerlekli yaylı araba dört tekerlekli at ve öküz arabalarıyla kağıt arabalarının bütün takım ve hayvanlarıyla beraber ve binek ve topçeker hayvanları, katır ve yük hayvanları, deve ve eşek sayısının yüzde yirmisi bedeli sonra ödenmek üzere ordu adına alınacaktır.

b) Tekalif-i Milliye Emirlerinin Uygulanışı

Sırtını İngilizlere dayayarak her türlü ihtiyacı karşılanan Yunan ordusu önünde gerileyen ve Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilen Türk ordusunun ne kadar ihtiyaç içinde olduğunu anlamak için Tekalif-i Milliye ile halktan istenen malzemelere bakmak yeterli olacaktır. Öyle ki, Türk ordusunun üstünde elbisesi, ayağında ayakkabısı, yiyecek ekmeği, silahı ve cephanesi kalmamıştı. Bir çivi bile halktan istenmekteydi. Bu durum düzelmeden, malzeme olarak takviye olmadan ordunun başarılı olması düşünülemezdi.

Bu nedenle yayınlanan Tekalif-i Milliye Emirlerinin uygulanması için birinci emirde nasıl kurulacağı açıklanan komisyonlar her tarafta kuruldu ve hemen çalışmalarına başladı. Bu komisyonlar elkoydukları mallara karşılık senet niteliğinde tutanaklar verdiler. Bu tutanaklar-

da yazılı malların bedelleri zaferden sonra hak sahiplerine belli bir düzen dahilinde ödenmiştir. Komisyonlardan başka, bu emirlerin yerine getirilmesini sağlamak için kurulan İstiklal Mahkemeleri de Kastamonu, Samsun, Konya, Eskişehir bölgelerine gönderildi. Ayrıca Ankara'da da bir İstiklal Mahkemesi bulunmaktaydı⁹.

"Bununla beraber İstiklal Mahkemeleri tutanakları incelendiğinde Tekalif-i Milliye emirlerinin uygulanmasından doğan zorlamaların ve cezalandırmaların bir iki olayla sınırlı olduğu görülmektedir. Gerçi her Tekalif-i Milliye Komisyonu ilgili emirleri ve istekleri halka duyururken gerektiğinde zora başvurulacağını, stoklarındaki mal miktarını gizleyenlerin vatana ihanet suçu işlemiş sayılacaklarını belirterek halkın dikkatini çekmiş, gerekli uyarılarda bulunmuştur. Ancak uygulamalar sırasında zora başvurmayı gerektiren olaylara çok az rastlanmıştır. Bu durum verebileceklerinin sınırına ulaşmasına rağmen halkın Kurtuluş Savaşını zafere ulaştıracak mali ve maddi mükellefiyetlere ve fedakârlıklara içtenlikle katıldığını göstermektedir"¹⁰.

Bu uygulama sonucunda halktan beklenen gelir elde edilmiş ve bu gelirin verdiği maddi ve manevi destek Türk ordusunun başarılı olmasında büyük rol oynamıştır.

4. TEKALİF-İ MİLLİYE VE TEKALİF-İ HARBİYE UYGULAMALARI ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLAR

Çalışmamızın Giriş bölümünde de belirttiğimiz gibi, sonu gelmeyen savaşlar, askeri ihtiyaçları karşılama amacına yönelik kanunların çıkarılmasına neden olmuştur.

1912 tarihli Harp Vergisi Hakkında Kanun'da olduğu gibi bu kanunlar önce vergileri artırmak ve yeni vergiler koymak gibi bir yol izlemiştir. Ancak 1914'e gelindiğinde durum değişir ve vatandaşın elin-

9 Nutuk 2, a.g.e., s. 214.

10 Alptekin Müderrisoğlu, Kurtuluş Savaşının Mali Kaynakları, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 1990, s. 383.

deki mala el koymak şeklinde kendini gösterir. Kurtuluş Savaşında ise daha değişik bir hüviyet kazanarak, mal ve hizmet mükellefiyetleri ve belli malların belli miktarlarına el koymak şeklinde uygulandı.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı idaresi tarafından yürütülen uygulamalarla, Milli Mücadele uygulamaları arasında benzerlikler bulunmasına rağmen, pekçok farklar vardır.

İki uygulama arasındaki benzerlikleri şöyle sıralayabiliriz:

1- Tekalif-i Harbiye ve Tekalif-i Milliye uygulamalarının ikisinde de mahalli komisyonlar kuruluyor, bu komisyonlara geniş yetkiler veriliyor. komisyonların kuruluş şekillerinde ve çalışmalarında benzerlikler görülüyor.

2- Emirlere uymayanlar, 1914'te divan-ı harp, 1921'de İstiklâl Mahkemesi'nce cezalandırılıyor.

3- Her ikisinde de el konan mallara bedeli savaş sonrası ödenmek üzere makbuz veriliyor.

Farklar ise şöyledir:

1- Tekalif-i Milliye ordunun ihtiyaçları en ince ayrıntılarına kadar düşünülerek hazırlanmış olduğundan hem mal, hem hizmet konularını kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Tekalif-i Harbiye'de hizmet yükümlülüğü yoktur.

2- Tekalif-i Milliye'de hangi mal ve hizmetin uygulamaya dahil olduğu ve hangi mala ne oranda el konacağı açıkça belirtilmişken, Tekalif-i Harbiye'de böyle birşey yoktur. Araştırmamızın ikinci bölümünde de belirtildiği gibi, hiçbir askeri gereği olmayan malzemelere de el konulmuştur.

3- Tekalif-i Harbiye Komisyonlarının günlük mal satış fiyatlarını belirleme yetkisi varken, Tekalif-i Milliye Komisyonlarının bu yetkileri yoktur.

4- Tekalif-i Milliye emirleri ile bütün yurttta her vatandaş yükümlü tutulurken, Tekalif-i Harbiye'de bu durum söz konusu değildir. Tekalif-i Harbiye ilan edilen yerlerde uygulamaya konacaktır.

5- En büyük fark Tekalif-i Milliye uygulamasına halkın gösterdiği büyük güvendir. Bu güveni İsmet İnönü, 10 Ağustos 1923'de Lozan'dan dönüşünde, İstanbul Darülfunun'daki konuşmasında şöyle anlatıyordu¹¹:

".. Zaferin amillerinden olan bir husus da milletin her istediğini mizi bila şikayet vermiş olmasıdır. Fakat o verdiklerinin sarfının surret-i idaresini de kontrolden ferağ kalmıyordu. Herşeyi tetkik ediyordu. Eğer millet milli ordunun Harb-i Umumi orduları gibi idare, iaşe ve heba edildiğini görmüş olsaydı herhalde danılırdı. Ve asla tahammül etmezdi. Fakat onun iyi idare edildiğini gördüğü içindir ki harbe tahammül edildi."

---

11 Cemal Avcı, "İsmet İnönü'nün Lozan Dönüşü ve Demeçleri", Atatürk Yolu, Sayı: 12, Ankara 1993, s. 349.

EK-1: HARP VERGİSİ HAKKINDA KANUN

نومرو ۲۲۹ — حرب ویرکوسی حقنده قانون [۱]

۵ رمضان ۱۳۳۰ • اغستوس ۱۳۲۸

(تقریر و قایع ایله نشر و اعلامی : ۱۳ رمضان ۱۳۳۰ ۱۳ اغستوس ۱۳۲۸ - نومرو ۱۷۱۴)

ماده : ۱ مصارف فوق العاده حربیه به مدار اولوق اوزده مواد آتیله بیان اولنان ویرکولر ضمیمه و مجدداً وضع اولمشدر .

ماده : ۲ مسققات و تمتع ویرکولرینه یوزده یکریمی بش ضم اولمشدر .

ماده : ۳ هر نه نام ایله اولورسه اولسون موازنه عمومیله داخلنده تسویه اولمشدر بولنان بالموم معاشات و معینات و مخصصاتین و خزینه خاصه شاهانه و اوقاف نظارتی ، زراعت بانقهمسی ، امنیت صندوقی ، حجاز تیمور یولی ، سیرسقات اداره سی و دوائر بلدیله مأمورلری معاشرندن و اوقاف نظارتی طرفندن متولیره تسویه اولنان مبالغدن و اوقاف

— ۶۱۲ —

ملحقه و مستثنا وقف متولیلرینک طوغریدن طوغری به جیایت ایله کلری مبالغه و بلرعات صافیه سندن شهری یوزده اوچ ویرکو آله جقدر .

معاش و یا مخصصات و معیناتی اوچ یوز غروشه قدر اولانلر ایله بش یوز غروشه قدر معاش و مخصصات و معیناتی اولانلرک اوچ یوز غروش مقداری معافدر .

ماده : ۴ اخذ عسکر قانونی موجبجه افراد نظامیه دن بدل تقدی ویره جکلرک بدل تقدیمی الی لیرادن آلتش لیرایه ، افراد ردیفه و احتیاطیه بدل تقدیمی او توز لیرادن قرق لیرایه ابلاغ اولمشدر .

ماده : ۵ طوز فی میریسه هر قیه جدیدده اون پاره ضم ایلمشدر ائحوق موصل ، بغداد ، بسره ، حجاز ، یمن ، طرابلس غرب و لایترلیه بنغازی سنجاغنده و حدودده واقع اولوب الیوم طوزک فی عمومیدن نقصانیله ساتیلدینی محللرده طرف حکومتدن فروخت اولنان طوزلر ضمدن کاملاً مستثنا طوتیه جقدر . بعض مملحه لرده قیه جدیدی یکریمی درت پاره به ساتلقدده اولان قیا طوزینک فی میریسنده یالکزر ایکی پاره ضم ایدیله جقدر . طوپیدن طوز ساتانلر اشبو قانونک نشری تاریخنده لیرنده بولنان طوزک رسم منضمی تأدیله ایله جکلردر . عکس حالده موجود طوزلری جزاء مصادره اولنه جقدر .

EK-1: HARP VERGİSİ HAKKINDA KANUN (Devam)

ماده : ۶ راقی اعمالی ایچون آنان رسم میری به برمثلی ضم ایدلشدر . اولجه رسم میریسی ویرلش اولدینی حالده موجود بولنان راقی واسپرتولر مأمورین مخصوصه واسطه سیله ثبت دفتر ایدیله جک وبولردن برمثلی دها رسم میری اخذ اولنه جقدر .

ماده : ۷ مسققات وتمتع ویرکوسی ضاهمی بوهنه برنجی تقسیطه شامل اولیوب ایکنجی تقسیطدن اعتباراً هر تقسیط ربئک ضمی صورتیه ومعاشات ومعینات ومخصصات ویرکوسی قانونک نشر اولدینی آی داخل اولوق اوزده اوآیک نهایتندن ودیگر ضمیر قانونک نشری تاریخندن اعتباراً استیفا اولنه جقدر .

ماده : ۸ بیک بش یوز غروشدن اوچ بیک غروشه قدر معاش ویا مخصصاتی اولانلرک خرج راه استحقاقلرندن یوزده بش و اوچ بیک غروشدن فضلہ معاش ویا مخصصاتی اولانلرک خرج راهلرندن یوزده اون توقیفات اجرا اولنه جقدر .

— ۱۱۲ —

ماده : ۹ مسققات وتمتع وراقی ویرکوپرینه ویدل تقدی به وقوع بولان ضاهم ایله اوچنجی ماده موجبجه احداث اولنان ویرکو اوچ سنه یی تجاوز ایتمک اوزده حکومتک لزوم کوره جکی زمانه قدر استیفا اولنه جقدر . طوز رسم منضمه لزوم قالدینی تقدیرده ایکی ماه مقدم معلومات اعطاسیله لغو اولنه جقدر .
خرج راه توقیفاتی خرج راه قرارنامه لرنده حکومتجه متصور اولان تعدیلاتک اجراسه قدر موقع تطبیقه قاله جقدر .

ماده : ۱۰ اشبو قانونک اجراسه مالیه ناظری مأموردور .
مجلس اعیان ومبعوثانده قبول اولنان اشبو لایحه نك قانونیتی وقوانین دولته علاوه سنی اراده ایدرم .
۵ رمضان ۱۳۳۰ ۵ اغتوس ۱۳۲۸

محمد رشاد

صدر اعظم
غازی احمد مختار

مالیه ناظری
عبدالرحمن

EK-2: TEKALİF-İ HARBİYE'NİN SURET-İ TARHİ HAKKINDA KANUN

— ۱۰۱۱ —

نومرو ۴۶۶ — تکالیف حربیه نیک صورت طرخی حقیقده قانون (۱)

۴ رمضان ۱۳۳۲ ۱۴ تموز ۱۳۳۰

[تقوم وقایع ایله نشر و اعلانی : ۳۰ رمضان ۱۳۳۲ ۹ اکتوبر ۱۳۳۰ - نومبر ۱۹۱۵]

ماده : ۱ : سفر برلك اعلانی تاریخندن اعتباراً تکالیف حربیه طرحك هانکی محالرده اجرا ایدیله جکی کوریهلجك لزوم اوزرینه جهت عسکریه جه تعیین اولنه جقدرد .

ماده : ۲ : تکالیف حربیه طرحی تقرر ایدن منطقه نیک الیک بیوک مأمورین ملکیه و مالیه سی ایله جهت عسکریه دن بر ذات و بولنه مدینی تقدردده او منطقه نیک ژاندارمه قوماندانندن و مجلس اداره و بلدیهدن منتخب برر اعضادن مرکب اوله رق هر محله برر تکالیف حربیه قومیسینونی تشکیل ایدیله جک و بو قومیسینون اهالی نیک احتیاجنه کافی مقدارک ترکیله اوست طرفنه وضع یه ایده جک و وضع یه ایته دیکی لوازمانه مقابل احتیاجنه مضبته اعطا ایله جکدر .

ماده : ۳ : تکالیف حربیه طرحك اجرایی امر اولنان منطقه نیک الیک بیوک ملکیه مأموری درحال مجلس اداره و بادیه و تجارت اوطه سی اعضالردن مرکب قومیسینون تشکیل ایله او موقعک رایججه کوره هر نوع لوازمانه بر فینات تقدیر ایدرک جدولنی تنظیم و زیرنی ذات مهرلرله تصدیق ایدرک حکومت محلیه یه اعطا ایله جکدر .

ماده : ۴ : تجار و اصنافه و اهالی یه و بریهلجك مضبته لرده آنان لوازمانک فیناتی مذکور فینات جدولنه کوره بالحساب امانی تصریح و نهایت سفر برلكك ختانی تعقیب ایدن سنه بودجه سنه ادخالاً تأدییه ایدیله جکدر .

— ۱۰۱۲ —

ماده : ۵ : اشبو قانون تاریخ نشرندن اعتباراً مرعی الاحکامدر .

ماده : ۶ : اشبو قانونک اجراسنه حربیه و داخلیه و مالیه ناظرلری مأموردرد .

[قوة اجرائیه جه ۲۱ صفر ۱۳۳۱ و ۱۷ کانون نانی ۱۳۲۸ تاریخنده تنظیم و موقتاً موقع تطبیقه وضع ایدیلان اشبو لایحه قانونیه ۲ تموز ۱۳۳۰ تاریخنده مجلس عمومیه تعدیلاً قبول اولنمدر .]

مجلس اعیان و میعوتانجه قبول اولسان اشبو لایحه نیک قانونیتی و قوانین دوله علاوه سنی اراده ایلم .

۴ رمضان ۱۳۳۲ ۱۴ تموز ۱۳۳۰

محمد رشاد

صدر اعظم محمد سعید	نحریه ناظری انور	داخلیه ناظری طلعت	مالیه ناظری جاوید
-----------------------	---------------------	----------------------	----------------------

EK-3: TEKALİF-I HARBİYE İLMUHABERLERİ

تکالیف حربیه علم و خبرلری

استانبول و لایقندن :

تکالیف حربیه قومیسسیونلرنیجه وضع ید ایدیان اشیا ولوازمی مسلم و اخذنه مأمورستانینان عسکرینک سراجتارنده لشیاسا حابرندن بعضیباری اشیا ایله برلکده سرای پرونده کی سوتقیات اداره سنه کتیمه مکده وکلیم علم و خبری الماسقده اولدقاری آکلاشلیمسدر . ایجیابنک برلکده کتیمه قومیسیونلرنیجه وضع ید ارلستان شیارک التیسه مانه لککیل ایدمه چیکندن و بالکس اشیا تک انباره صاحبسز ورودی و ساجتک کونترچه عسدم سراجتله کتیم علم و خبری الماصی ایله فلهوری ملحوظ قید قریشیتلشدن بالآخره ایجیابن متضرر اولدچندن بسدما تکالیف حربیه قومیسسیونلرنیجه وضع ید ایدیلوب سوتقیات اداره سنه کتیم اولنه برز اشیا تک حین اخذنده ایجیابن برابر پولوب برلکده اعتباره قدر کیده رک . اذرادن موقت علم و خبری الماری والرتنده ایتاردن کتیم علم و خبری

ورلینره قومیسسیونلرنیجه بالآخره مضطبه ویریله . میجکی علاقه دارانه قلمیاً و شمدی به قدر اثنان ینک و یوک اوتوموبیللاری صاحبیرندن هتوز کتیم علم و خبری آلمانلر واریسه سرکه چیلوه کی سراجتخانه ایتاز مدیریتنه سراجتله جان علم و خبر الماری لزومی علاوه اعلان اولتور .

§ تکالیف حربیه قومیسسیونلرنیجه وضع ید ایدیلوب جهت عسکر به چه مسلم اولتان اشیا ولوازمک اوکرده کی بازار کونی مجلس اداره و تجارت بلدیه اعضاستدن مرکب هیئت طرفندن فیساتلری تقدیر ایدیلجک و بدما هر بازار کونی مضطبه اعناسیله اشتغال اولنه چقدره شمدی به قدر کتیم ایتدکلری اشیا تک نمونه و علم و خبرلریله علاقه دارانک بو بازاردن اعتباراً دائره و لایقنه سراجعت ایتلری اعلان اولتور .